

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli d. 2 mars 1897 kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af justitieombudsmannens framställning angående det i statens tjänst använda papper m. m.

Uti sin till 1896 års Riksdag afgifna embetsberättelse förmälde sig justitieombudsmannen hafva vid granskningen af underdomstolarnes handlingar fästat särskild uppmärksamhet å beskaffenheten af det papper, som användes till domböcker och protokoll.

Det vore, anförde justitieombudsmannen, uppenbart, att all omsorg om arkivens vård vore nästan förspild, derest materialet för handlingarne vore sådant, att de ej äfven med bästa vård kunde under längre tid bevaras från förgängelse. Om äfven vid flertalet domstolar till sjelfva stommen för domböcker och protokoll användes godt papper, vore föga dermed vunnet i anseende till bruket att, för lättnad och bekvämlighet vid arbetet, såsom bilagor använda af parterna ingifna handlingar, alldeles utan afseende å deras beskaffenhet, samt att å bilagor ofta af det sämsta papper låta afskrifva så viktiga handlingar som t. ex. köpebref och inteckningshandlingar.

I den mån justitieombudsmannen, med stöd af gällande lagbestämmelser om arkivens vård, ansett sig kunna ingripa, hade han sökt verka för en förbättring i dessa förhållanden, som helt visst innebure en stor fara för arkivens bestånd. Men utan särskilda lagstiftningsåtgärder kunde denna fara icke på verksamt sätt aflägsnas, och justitieombudsmannen hade därför ansett saken förtjent af mera allmän uppmärksamhet.

Bih. till Riksd. Prot. 1897. 7 Saml. 14 Häft. (N:o 19.)

Uti sin till innevarande års Riksdag afgifna och till laguskottet hänvisade embetsberättelse har justitieombudsmannen återupptagit berörda fråga samt dervid hufvudsakligen anfört följande:

Det vore en allmän erfarenhet såväl i utlandets som i våra egna arkiv, att, medan handlingar från föregående århundraden i allmänhet ännu i dag bibehölle såväl sitt utseende som sin hållbarhet, derest de icke blifvit utsatta för stark fukt eller skadats genom yttre åverkan, hade under detta århundrade inträdt en betydlig försämring i detta afseende. Om man särskildt fäste sig vid underdomstolarnes arkiv, gäfvade dessa i allmänhet en talande bild af denna fortgående försämring. De mest använda handlingarne, nemligen intecknings- och lagfartsprotokoll, befunne sig numera, ofta redan innan de hunne inbindas och medan de ännu förvarades sammanfogade i lösa ternor, i ett ganska otillfredsställande skick. Papperet bruste i ryggsvecken, så att isynnerhet de yttre bladen af en tern ej sällan helt och hållet skiljdes från hvarandra. Äfven sedan handlingarna blifvit inbundna visade det sig, att papperet icke egde erforderlig hållbarhet, om handlingarne ofta begagnades. Man behöfde dock icke stanna vid sådana allmänna iakttagelser, hvilka ju till en del skulle kunna förklaras af ovarsamhet vid handlingarnes begagnande, utan man kunde på en dubbel väg direkt bevisa verkligheten och omfattningen af den försämring papperets beskaffenhet undergått. En närmare kännedom om de stoff, som nu användes för papperets tillverkning, och den bearbetning de måste undergå, innan papperet blefve färdigt, samt icke minst en undersökning af det färdiga papperet, sådant det ginge i handeln, bekräftade nemligen det i arkiven erhållna intrycket.

Under sådana förhållanden hade man naturligtvis största skäl att befara, att en stor mängd handlingar, till hvilka sådant, mindre godt papper användts, icke skulle kunna i brukbart skick bevaras till en något aflägsnare framtid eller, med andra ord, att de stöd för enskildes rättigheter och de vittnesbörd om vår rättskipning och vårt folks lif i öfrigt, som i sådana handlingar låge bevarade, skulle i många fall för våra efterkommande gå förlorade. Det måste därför vara af stor vikt, att erforderliga åtgärder snart vidtoges, på det att den lucka i nyssnämnda hänseenden, som till följd af här påpekade förhållanden sannolikt torde i framtiden uppstå, måtte — om icke fyllas — så åtminstone icke allt för mycket förstoras.

Behovvet af särskilda åtgärders vidtagande hade flerstädes i utlandet uppmärksamrats. Sålunda hade i Preussen och Danmark från statens sida gifvits bestämda föreskrifter angående de fordringar på styrka och var-

aktighet, som borde ställas på de skrifpapperssorter, hvilka skulle användas i statens tjänst.

År 1884 upprättades i Charlottenburg vid Berlin en anstalt för undersökning af papper och bläck, och i cirkulär den 8 januari 1885 anbefalde preussiska regeringen statsmyndigheterna att icke köpa annat papper än sådant, angående hvars kvalitet företeddes attest från undersökningsanstalten. Dessa bestämmelser ersattes den 5 juli 1886 af andra i samma syfte gifna föreskrifter, som i hufvudsak ännu äro gällande.

I Danmark utfärdades den 26 maj 1888 ett reglemente angående beskaffenheten af det i statens tjänst använda papper. Enligt detta skulle papperets kvalitet kontrolleras af statens tekniska undersökningsbyrå, som tillslöte hvarje paket med en etikett. Bruket af detta papper vore förbindande för statens embets- och tjänstemän i alla tjänsteärenden med undantag beträffande handlingar, som hade endast tillfällig betydelse, och med någon begränsning i afseende på post-, jernvägs- och telegrafväsendet. Bestämmelser angående de bläcksorter och de stämpelfärger, som finge begagnas i statens tjänst, hade jemväl i Danmark tid efter annan meddelats.

Hos oss hade visserligen icke frågan om det i statens tjänst använda skrifpapperets beskaffenhet blifvit lemnad obeaktad, men de åtgärder, som vidtagits för att i detta afseende tillgodose fordringarna på ett starkt och varaktigt papper, syntes icke vara tillräckligt betryggande.

Enligt af Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 25 september 1885 erhållet bemyndigande hade statskontoret uppgjort kontrakt med Lessebo bolag om leverans till visst pris af det för statens behof afsedda papper. Papperet skulle tillverkas för hand af uteslutande lump och med animalisk limning samt bestå af tre olika slag. Bland öfriga föreskrifter om papperets beskaffenhet må nämnas, att papperet skulle vara försedt med viss vattenstämpel.

Äfven om de genom detta kontrakt betingade papperssorterna uppfylde alla anspråk, som nu ansåges böra ställas på papper, afsedt till handlingar, som skulle förvaras en längre tid, så innebure dock afslutandet af detta kontrakt och dess kungörande för vederbörande myndigheter endast en mycket ofullständig garanti för att det dermed åsyftade målet verkligen uppnåddes. Att döma af den beräkning öfver årliga behofvet af papper för statens räkning, som af statskontoret lades till grund för kontraktet med Lessebo bolag, afsågs icke, att häradshöfdingarne och ännu mindre rådstufvurätterna skulle komma att begagna det kontraherade papperet. Affattningen af kontraktet, deri bolaget förbundit sig att icke till andra än statsmyndigheter utlemna af det med statsstämpel försedda

papperet, uteslöte icke härads höfdingarne, men faktiskt torde af dem högst få begagna sig af rätten att köpa af detta papper.

Hos många af dem användes visserligen till sjelfva stommen till domböcker och protokoll papper, som till utseendet vore ungefär jemförligt med ifrågavarande papperssorter, men på icke få ställen begagnades tunnt, gult papper, med stor sannolikhet tillverkad af slipad trämassa, hvilket material lemnade det sämsta papperet.

Rådstufvurätterna, som icke kunde erhålla det af staten med Lessebo bolag betingade papperet, använde visserligen i de större städerna papper, som syntes vara jemngodt med statens, men på många ställen vore det använda papperet uppenbarligen af underhaltig beskaffenhet.

Det skulle måhända kunna ifrågasättas, att kontrollen öfver det i underdomstolarnes handlingar använda papper vore mindre nödvändig därför, att de viktigaste af dessa handlingar i s. k. renoverade exemplar insändes till hofrätterna och således förefunnes i två exemplar. Då emellertid till dessa handlingar nästan undantagslöst användes papper af billigaste slag, vore den betydelse, de eljest kunde ega i nu antydda hänseende, helt och hållet förfelad. Derjemte vore att märka, att det helt och hållet öfverlemnats åt de statsmyndigheter, som i kontraktet med Lessebo bolag afsåges, att bestämna, till hvilka handlingar och i hvilken omfattning de skulle använda dessa papperssorter, och till hvilka ändamål de kunde använda i annan ordning anskaffadt papper.

Af hvad anförts syntes framgå, att för ernående af målet att så vidt möjligt kunna åt framtiden bevara våra viktigaste handlingar, erfordrades andra åtgärder än de, som i sådant hänseende hittills blifvit vidtagna. En rationel pappersundersökning och bestämda föreskrifter om hvilka papperssorter våra offentliga myndigheter skulle använda — efter mönstret af den preussiska och danska lagstiftningen härutinnan — syntes vara de enda verksamma medlen till målets vinnande.

I nämnda länder hade ansetts nödigt att jemväl lemna bestämda föreskrifter angående bläck och stämpelfärger till användning i statens tjänst. Äfven hos oss torde sådana föreskrifter icke kunna anses öfverflödiga. Om en undersökning angående kontroll öfver skrifpapperet skulle finnas nödig, borde jemväl frågan om beskaffenheten af det för vissa viktigare statsändamål använda tryckpapper komma under pröfning.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställde justitieombudsmannen, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t, efter nödig utredning, behagade taga i nådigt öfvervägande, ej mindre hvilka föreskrifter ansåges vara af behovet påkallade till vinnande af trygghet därför, att till allmänna handlingar af den vikt, att de borde för fram-

tiden bevaras, städse användes papper af erforderlig styrka och hållbarhet, än äfven de öfriga frågor, som dermed kunde stå i sammanhang.

I likhet med justitieombudsmannen anser utskottet det visserligen vara för samhället af vigt, att domstolars och andra myndigheters arkiv i möjligaste måtto bevaras från förgängelse, och utskottet har sålunda intet att erinra deremot, att verksamma åtgärder för detta ändamål varda från statens sida vidtagna. Dock må man, enligt utskottets mening, väl vakta sig att i intresset för arkivens fortbestånd gå för långt och å den enskilda handlingsfriheten pålägga flera band än som finnas af verkligt behof påkallade.

Bedömandet af justitieombudsmannens förevarande framställning bör alltså först och främst ske ur synpunkten, huruvida för arkivens fortbestånd det kan anses nödvändigt att införa de tvångsåtgärder, som af justitieombudsmannen förordats.

I detta afseende hyser utskottet en från justitieombudsmannens afvikande uppfattning. Enligt utskottets mening är nemligen hufvudvilkoret för arkivhandlingars bevarande i oförvanskadt skick ingalunda papperets utmärkta beskaffenhet; fastmera ligger der vigt uppå, att vården om arkivet omsorgsfullt och på rationelt sätt handhafves, att sålunda arkivlokaler äro fuktfria och i öfrigt ändamålsenliga, att handlingarna ordentligt inbindas o. d. Är så ej förhållandet, kan ej ens det utmärktaste pappersmateriel skydda arkiven från förfall, och å andra sidan vittnar erfarenheten, att äfven sådana handlingar, för hvilka papper af sämre beskaffenhet blifvit användt, kunna i tjenlig arkivlokal och med omsorgsfull vård förvaras under långliga tider utan att undergå nämnvärd försämring; och komma nu, såsom Kongl. Maj:t ifrågasatt, landsarkiv att inrättas, der handlingar från myndigheter och embetsmän skola samlas och vårdas, lærer beträffande arkivaliernas vård och skydd mot förstöring blifva på ett fullt tillfredsställande sätt ordnad.

De af justitieombudsmannen uttalade farhågor, att arkivens bestånd komme att äfventyras, derest den åtskilliga myndigheter nu medgifna frihet att sjelfve bestämma valet af papper till protokoll och andra allmänna handlingar finge ostörd fortvara, synas alltså utskottet öfverdrifna.

De myndigheter och embetsmän, som ej göra någon besparing för egen del genom att till sina handlingar använda papper af billigare beskaffenhet, kunna ej antagas ega något intresse att uraktlåta hvad från synpunkten af arkivens bestånd härutinnan må anses af nöden; endast

under det förhållande, att ett myndighetens eller embetsmannens eget intresse stode såsom motsats till detta allmänna intresse för arkiven, kan det sålunda befaras, att en verkligt underhaltig papperssort kan komma till användning. Skulle så ske — hvilket emellertid, såvidt utskottet har sig bekant, endast undantagsvis torde vara fallet — hyser utskottet den förvisning, att det skall vara tillfyllest, att uppmärksamheten derå fästes, för att myndigheten eller embetsmannen skall befinnas villig att derutinnan vidtaga ändring.

Att åter, såsom justitieombudsmannen synes hafva afsett, ålägga samtliga myndigheter och embetsmän att till allmänna handlingar använda viss sorts papper, skulle sålunda vara onödigt och dessutom verka ganska betungande.

Så som förhållandena nu äro, kunna de nemligen med fördel begagna sig af den lifliga konkurrens, som inom pappersindustrien är rådande, att för vida billigare pris, än exempelvis Lessebo bolag i sitt kontrakt med staten sig betingat, anskaffa papperssorter, fullt jemförliga med dem, som Lessebo bolag förbundit sig att leverera, hvilka senare, enligt hvad erfarenheten gifver vid handen, icke gått fria från befogade anmärkningar. Skulle deremot tvångsbestämmelser införas af den art, som justitieombudsmannen föreslagit, komme detta säkerligen att leda derhän, att priset å papperet komme att stiga, utan att derigenom med någon visshet bättre papper i allmänhet komme till användning. Rättvisligen torde därför dylika bestämmelser ej böra införas, utan att staten åtager sig att gälda den ökade kostnad, som i följd deraf komme att för vederbörande myndigheter och embetsmän uppkomma. Utskottet saknar emellertid anledning antaga, att staten skall befinnas villig att, utöfver hvad densamma redan sig åtagit, ersätta kostnader af ifrågavarande art.

I detta sammanhang tillåter sig utskottet gent emot justitieombudsmannen erinra derom, att det icke torde böra fordras, att handlingar af sådan beskaffenhet som köpebref, kontrakter o. d. alltid skola i domstolarne hufvudprotokoll införas. Ärendenas mängd torde ej sällan göra hardt när nödvändigt att protokollen uppsättas sålunda, att en del handlingar intagas såsom bilagor, och någon olägenhet deraf kan utskottet ej finna. Bilagan är med den bundna ternen lika säkert förenad som arken i sjelfva ternen.

Slutligen vill utskottet såsom sin åsigt uttala, att skyldigheten för underdomstolarne att till hofrätterna insända renoverade exemplar af de viktigaste arkivhandlingar ingalunda är af den ringa betydelse, som justitieombudsmannen förmenat. Tvärtom synes denna skyldighet väl egnad att förebygga de luckor, som i arkiven af en eller annan orsak kunna uppkomma.

Då utskottet alltså, med stöd af det anförda, ej anser bestämmelser i det af justitieombudsmannen angifna syfte vara för arkivens skydd och behöriga vård erforderliga, hemställer utskottet,

att justitieombudsmannens ifrågavarande framställning icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 2 mars 1897.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herr *J. Anderson* har begärt få antecknadt, att han i följd af sjukdom icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Stockholm 1897. Kungl. Boktryckeriet. P. A. Norstedt & Söner.

Stockholm 1897. Kungl. Boktryckeriet. P. A. Norstedt & Söner.

Stockholm 1897. Kungl. Boktryckeriet. P. A. Norstedt & Söner.

Stockholm 1897. Kungl. Boktryckeriet. P. A. Norstedt & Söner.

Stockholm 1897. Kungl. Boktryckeriet. P. A. Norstedt & Söner.

Stockholm 1897. Kungl. Boktryckeriet. P. A. Norstedt & Söner.